

Лексикографічне відображення тематичної групи «Людина» за творами Григора Тютюнника (словникові матеріали)

Словникові матеріали є фрагментом лексикографічного опрацювання творчості Григора Тютюнника у «Словнику мови творчої особистості ХХ – початку ХХІ ст.» й відображають тематичну групу «Людина». Подані одиниці описують людину з огляду на її професію, рід заняття, вік, уподобання, особливості характеру, поведінки, зовнішнього вигляду тощо.

До «Словника мови творчої особистості ХХ – початку ХХІ ст.» заховуємо не засвідчені «Словником української мови» в 11 т. (1970 – 1980), «Словником української мови» (2016), «Словником української мови в 11 томах. Додатковий том» (2017) одиниці або такі, що набули нового значення. Для розкриття колоритності дібраного автором слова у матеріалах звертаємося також до ряду інших лексикографічних праць.

Стаття Словника містить такі компоненти: наголошене реєстрове слово, граматичну, стилістичну характеристику, тлумачення, ілюстрацію та довідкову частину, що за необхідності може містити посилання на словники, зокрема вказівку на відсутність в них ілюстрації до заголовного слова чи його наявність лише як складника ілюстрації, також інформацію семантико-стилістичного та історико-культурного характеру. Позначка астериск (*) свідчить про фіксацію слова з іншими значеннями у ряді визначених словників.

Джерелами для відбору одиниць послуговували оповідання, новели, повісті та твори для дітей Гр. Тютюнника зі збірок «Батьківські пороги» (1975), «Климко» (1984), «Холодна м'ята» (2014) та тексти його листів і записників із книги «Бути письменником» (2011).

активіст-невідмінник, ~а~а, ч. Діяльний член якого-небудь колективу, який не є відмінником у навчанні. *Смішно й соромно було дивитися, як наші курсові старости й підстарости, відмінники-активісти і акти-*

вісти-невідмінники, що п'ять років на всіх зборах з таким ентузіазмом виховували в нас, своїх товаришах, високу моральність і самовідданість, пхалися тепер один з-поперед одного до дверей комісії, щоб одержати кращі призначення, хоча б у передміську зону (ГрТХм, 2014, 645).

баба-воробжка, ~и~и, ж. Стара віком жінка, яка ворожить. *Це стара хата, в якій жила колись баба-ворожжя, зводила закоханих травами і шептанням!* (ГрТБП, Листи, 2011, 171).

бандуристочка, -и, ч., нестл. Бандуриста, бандурист. *Соню, сходи до неї [Марфи] і скажи, що я послав їй, як співав на ярмарках Зіньківських бандуристочка сліпенький, послав три зозулі з поклоном, та не знаю, чи перелетять вони Сибір неісходиму, а чи впадуть од морозу* (ГрТХм, 2014, 393). – У СУМ: бандуриста, ч., рідко.

буксомійник, -а, ч. Той, хто миє букси – металеві коробки, в яких обертається вісь колеса вагона. *Тому восьмий клас він закінчив ледь не на похвальну грамоту і кинув школу, пішовши у депо зразу буксомійником, потім учнем токаря* (ГрТХм, 2014, 298).

відмінник-активіст, ~а~а, ч. Студент, який учиться на «відмінно» і бере активну участь в житті колективу. *Смішно й соромно було дивитися, як наші курсові старости й підстарости, відмінники-активісти і активісти-невідмінники, що п'ять років на всіх зборах з таким ентузіазмом виховували в нас, своїх товаришах, високу моральність і самовідданість, пхалися тепер один з-поперед одного до дверей комісії, щоб одержати кращі призначення, хоча б у передміську зону* (ГрТХм, 2014, 645).

ворюга, -и, ч., підсил., просторіч. Злодій. *«Курча взяв», – подумав Василько, схопився на ноги і теж закричав хрипким після спання на сирому голосом: – Айга, айга, ворюго нещасний!..* (ГрТХм, 2014, 86).

вродлівка, -и, ж., ірон. Вродлива дівчина, жінка. *А жінки, ті, що слухали, хоч і радніші були поспівчувати біді сестринській, чайли підступні посмішечки: вже з Оляни як вродлівка, то хай Бог милує...* (ГрТХм, 2014, 349). – У СУМ: вродлівець, ч.; вродлівниця, ж.

городянин-одинак, ~а~а, ч. Неодружений житель міста. *Так гидко мені буває ще тоді, коли сниться, ніби я купую капусту на овочевий суп, – як на мене, то це краща їжа для городян-одинаків, – а вона гнила і вислизає з моїх рук* (ГрТХм, 2014, 659).

гороші́на*, -и, ж., *перен.* Ласкава назва малої дитини. *Він тримав за руку дитинча, горошину малу з крилатим червоним бантом на голівці* (ГрТХм, 2014, 292). – У СУМ: насінина гороху. Див. **грибб́чок**.

голова́-дире́ктор, ~й~а, ч. і ж. Директор, який одночасно головує на якому-небудь заході. *Незабаром з гримувальні вийшли судді, і голова-директор прочитав рішення: зобов'язати Якова Бруса вибачитися перед товаришкою Борозняк і оштрафувати його на десять карбованців* (ГрТХм, 2014, 387).

грибб́чок*, -а, ч., *перен., зменш.-пестл.* Ласкава назва малої дитини. *А минулої весни на останньому уроці вона сказала, печально всміхаючись: «От і підете ви в юність, уже з іншими вчителями, а я знову повернуся до маленьких, таких... грибочків, як були ви, коли прийшли до першого класу. Пам'ятаєте?»* (ГрТКл, 1984, 201). – У СУМ: зменш.-пестл. до грибок 1; СУМЖ. Див. **гороші́на**.

грім-дівка, ~и, ж. Дівчина, яка справляє сильне враження вродою, поведінкою; козир-дівка, вогонь-дівка, красуня. – *А ота... ти бачив: краля одна підходила, на тебе все позирала. Очі – отакі, вії – отакі!.. Що? Ти не бачив?! У-у, грім-дівка!* (ГрТБп, 1972, 18).

дава́ч*, -а́, ч. Той, хто що-небудь дає. *Це навіть весело – грати по дві ролі в один день: до обіду, на свіжу голову, роль прохача, по обіді – давача* (ГрТХм, 2014, 664). – У СУМД: дава́ч, *техн.* Тс. да́тчик; СУМ: да́тчик «вихідна частина автоматичного або телемеханічного пристрою»; СУМЖ: дава́ч, *спец.*; Із: дава́ч (датель); РУС: дава́ч (дава́тель); Нік: дава́ч (дава́льник, даве́ць); УС: дава́ч (да́тель).

дівчина-підліток, ~и~а. Дівчина 12-16 років – перехідного віку від дитинства до юнацтва. *А що дівчата-підлітки охочіше горнулися до старших хлопців, то зробили бубну, доп'яли десь стареньку балалайку і зманювали їх тим нехитрим оркестром до себе, хоча й цілуватися ще не тямали, а тільки кокошились: торохтіли в бубну, тюгукали та затягалися по черзі лавочною цигаркою* (ГрТХм, 2014, 266); *Вони щовечора тічкуються в під'їзді, що якраз під моїм вікном, співають якихось незрозумілих пісень з хрипким підвиванням, кричать, як коти в березні, й цілуються поза дверима з дівчатами-підлітками, яких вони називають своїми королевами* (ГрТХм, 2014, 672 – 673).

дівчина-поштáрка, ~и~и, ж. Дівчина, яка розносить пошту адресатам; працює поштаркою. *Я спіймав себе на тому, що мені хочеться думати про дівчину-поштарку* (ГрТХм, 2014, 700).

дитбуді́нківець, -я, ч. Вихованець дитячого будинку. *Командує нами староста на прізвище Гришуха, худоцокий, суворий з лиця дитбудинківець, з рудим пушком на верхній губі. Майже вся наша група – дитбудинківці, їх двадцять три – і всі один за одного, дивляться прямо й сміливо і називають нас, сімох селяків, або «кугутами», або «макухою», але не сердито, в так, наче заради розваги, чи що* (ГрТХм, 2014, 587 – 588).

ді́дусик, -а, ч., зменш.-пестл. Дід, дідусь. *Поруч, ледве встигаючи за директором, дріботів якийсь дідусик* (ГрТХм, 2014, 590).

ду́роля́п, -а, ч. Той, хто говорить нісенітниці; бовкало. *А одного разу зайшов Мефодій Тарануха, відомий на все село ду́роляп, лукавець і жвавий до горілки чоловік* (ГрТХм, 2014, 721).

дя́дько-найма́ч, ~а~а́, ч. Чоловік, який наймає кого-небудь на роботу. *Він іде в куток м'ясицької, де навколо повноцоких і товстоплечих рубициків стовпилися дя́дьки-наймачі, й за хвилину вже веде під руку якогось пиканя у білому фартусі поверх куфайки..* (ГрТБп, 1972, 14). – У СУМ, СУМЖ: найма́ч.

жа́лільник, -а, ч., розм. Той, хто виявляє жаль, співчуття до кого-небудь, співчуває кому-небудь; жалібник, жалісливець. *Ти тільки, малий, не дуже слухай тих жа́лільників усяких. Жаліють – ну й нехай собі жаліють, кому язик не болить. А ти своє знай: упав, підвівся і знову скачи* (ГрТХм, 2014, 473).

жо́на-пере́пілка, ~й~и, ж., нар.-поет. Пестливе називання дружини. *Чудесні твої [В. Ф. Білоус] знімки завтра ж перепроваджу Сашикові й проситиму, щоб він просив, щоб попросили головного редактора, аби «Лірника» та його жо́ну-пере́пілку стареньку дали на всю сторінку* (ГрТБП, Листи, 2011, 145).

завкоопера́цією (норм. **завкоопера́ції**), невідм., ч. і ж. Скороч.: завідувач кооперації. *Якщо й справді завкоопера́цією возить собі додому товари, то чого ж за ним пішки ганятися?* (ГрТХм, 2014, 386).

завпрб́д, -а, ч. і ж., рад. Скорочення: завідувач продуктового складу. *Валерій Максимович стояв у протилежному кутку їдальні, заклавши руку за портупею, і посміхався у спину завпродові* (ГрТХм, 2014, 107).

зай́да-заробітча́нин, ~и~а, розм. Людина, яка прибула куди-небудь з іншої місцевості на заробітки. *Це, однак, не дуже псувало малюнок: видно було, що створила його людина з іскрою Божою, а не якийсь там зайда-заробітчанин* (ГрТХм, 2014, 305).

замполі́т, -а, ч., рад. Скорочення назви посади в армії і на флоті: заступник командира з політичної роботи. – *А до нас, мамо, нового замполіта прислали, – похвалився, натягаючи на худенькі плечі пожмакану гімнастерку захисного кольору* (ГрТХм, 2014, 98).

запобіга́йло, -а, ч. і ж., розм. Той, хто виявляє улесливість, надмірну послужливість у ставленні до когось, намагається догодити кому-небудь; підлабузник, лакиза, догідник. *І от сьогодні Яву мають судити. Хоч і не справжнім державним судом – товариським, але ж прилюдно, перед недавніми ще запобігайлами* (ГрТХм, 2014, 376).

земля́к-вої́н, ~а~а, ч. Уродженець однієї з ким-небудь місцевості, який є військовиком. *Вмочає [Григорій Михайлович Тютюнник] щітку в чеберку і виводить білими літерами: «Ласкаво просимо, земляки-воїни!» Ждуть демобілізованих* (ГрТХм, 2014, 795). – Спогад про відомого українського письменника, автора роману «Вир» (1960 – 1 кн., 1962 – 2 кн.) Григорія Михайловича Тютюнника (1920 – 1961), брата Григора Тютюнника.

інжене́р-трудя́га, ~а~и, ч. і ж., розм. Інженер, який багато й старанно працює. *Старий сутулуватий Свиридович був турботником, Товкучим Марком, інженером-трудягою* (ГрТХм, 2014, 292).

кармелючо́к, -а, ч., зменш.-пестл. Назва дитини, що протестує проти чого-небудь, не погоджується з чимось. *Миколаївна легенько погладила його блідю, в синіх прожилочках рукою по чорній стриженій голові й сказала: – Ну годі-бо, Зульфате, заспокойся... Кармелючок мій милий* (ГрТКл, 1986, 202). – Устим Якимович Кармалюк (Кармелюк) (1787 – 1835): ватажок селянського руху на Поділлі в 1813 – 1835 рр., герой українського фольклору – шляхетний розбійник, заступник бідного люду.

катіо́шник, -а, ч., розм. Той, хто обслуговує реактивний міномет, встановлений на автомашині, який під час другої світової війни бійці

прозвали «катюшеною». – *Ану, Льонько, піди спитай, чи він не з катюшниками їздить?* (ГрТХм, 2014, 460).

кривоматній, -я, -є, *грубо*. У якого зсунута набік матня – частина штанів, де сходяться холоші. – *А само ж, прости Господи, матню набік носило... – Га-га-га, – засміявся Антін. – Точно, набік. – Кривоматній! – підсипала Палажка, теж закипаючи зловтішим сміхом. – Бга-га-га... Кривоматній!.. – забухикав Антін* (ГрТХм, 2014, 80). – Прізвисько персонажа оповідання Григора Тютюнника «Обмарило» (збірка «Холодна м'ята», 2014).

кугутня, -і, *зб., грубо, перен*. Невиховані, грубі, примітивні люди; хама. *А Юхим розводить притухле за балачкою горно, пшакає міхом так, що іскри аж із бовдурів летять, і бурмоче: «Реготно їм, реготно, кугутня чортова!»* (ГрТБп, 1972, 42).

куняйло, -а, *ч., розм*. Той, хто перебуває в напівсонному стані; дрімає; дрімайло, сонько. *Прокинувся й сусіда та до найближчого куняйла: – Хто свистить?* (ГрТХм, 2014, 772).

курєнівець, -нівця, *ч*. Мешканець куреня. *Як тільки сонце вирунуло з-за перелогів і степ усміхнувся до нього рум'яними росами, почули курєнівці далекий грізний гуркіт, що все наближався і наближався* (ГрТХм, 2014, 773).

кур'єрша, -і, *ж., розм*. Жінка чи дівчина, яка працює кур'єром; кур'єрка. *Ключі від неї [квартири] дала мені наша старенька кур'єрша тітонька Дуся, що й зараз живе по сусідству зі мною, поверхом вище* (ГрТХм, 2014, 678). – У СУМ, СУМЖ, СУМД: кур'єрка.

курій*, -я, *ч., перен*. Гермафродит – ні жінка, ні чоловік. *Бабуся Марфа спершу раділа тому – їй усе здавалося, що мама байдужа до мене, раз навіть сказала про неї пошепки дядькові Маркові так, що я почув: «Не жінка, а курій, прости господи!»* (ГрТХм, 2014, 508). – Пор. у СУМ: курій² «курка-гермафродит».

кутяни, -ян, *мн., розм*. Ті, що мешкають на невеликій за площею території села, сусіди з прилеглих вулиць. *«Та то в Кравчини обідають», – байдуже пояснюють кутяни, бо вже звикли* (ГрТБп, 1972, 46).

ланковá-передовічка, ~вої~и, *ж*. Керівниця ланки в колгоспі, яка домоглася найбільших успіхів у роботі. *За Тельновим сердито процокотіло підборчиками по цементованих східцях молодюсіньке й ловке*

дівчатко *Соня Касян, ланкова-передовичка з орденом «Знак Пошани» (брівчата Сонини були так по-дитячому нахмурені, так гнівно тремтіли, що сторонній подумав би: новеньку прокурорську прислано)* (ГрТХм, 2014, 379).

ласуні́ць, -я, ч., змени.-пестл. Той, хто любить ласощі; ласун, ласій, ласолуб, солодій. *Ось у полудень школярики йтимуть з учення, то до одної витягають [груші], ласунці малі!* (ГрТХм, 2014, 332). – У СУМЖ: без іл. Див. **ласу́нчик**.

ласу́нчик, -а, ч., змени.-пестл. Той, хто любить ласощі; ласун, ласій, ласолуб, солодій. *Їж, Борисику, їж, мій ласунчику, гам, – ніжпо сокотіла [Параска Дзякунка] до онука, що стояв біля лави, брав жменею кружалки смаженої картоплі, розкладені рядочком на газеті, аби швидше холонули, і мовчки, зосереджено спроваджував у рот* (ГрТХм, 2014, 256–257). – У СУМД, СУМЖ: без іл. Див. **ласуні́ць**,

лебедик-молодець, ~а~я, ч., пестл. Юнак, чоловік бравого вигляду. *І знову, десь аж запівніч, витьохкував у хліві рубанок, пахла дерев'єм суха дубова стружка, снувалася й завмирала під стріхою старовинна пісня про двох лебедиків-молодців у смушевих шапках набакір та голубих стрічках, що так і стеляться по вітру, по морю, по тихій воді...* (ГрТХм, 2014, 140).

лю́ди-небора́ки, ~ей~ів, мн., розм. Люди, становище чи дії яких викликають співчуття; неборака. *Можна так: «Здорові були, люди-небораки!»* (ГрТХм, 2014, 440); *Здорові були, люди-небораки! – гукаю веселенько* (ГрТХм, 2014, 440). – У СУМ, СУМЖ: небора́к, ч., розм.

мадо́нна, -и, ж. Ввічливе звертання до дівчини, жінки. *Якби він [Дженджибаров] не образив Михайла Васильовича, повірте, мадонно, – Котя притис вільну, без ложки, руку до грудей і ледь вклонився Каті, – я ніколи не зайняв би його...* (ГрТХм, 2014, 496). – З італ. **ma donna** – «моя пані».

матрося́га, -и, ч., розм., збільш. Досвідчений, бувалий матрос старшого віку. *Він був іще дитиною, той матросик, але йому явно хотілося видаватися дорослим, матросягою* (ГрТХм, 2014, 668). – У СУМД: матрося́ка, розм.

молодшоку́рсник, -а, ч. Студент молодших курсів. *Ще інші снували по коридору од гурту до гурту й заводили реготи з молодшокурсника-*

ми, бо знали, що їхню справу «влагоджено» і периферія їм не загрожує (ГрТХм, 2014, 645 – 646). – У СУМД див. молодшокласник.

морожениця*, -і, ж., розм. Продавчиня морозива; морозивниця. Тільки з-під розламаного ларка при базарних воротах чийсь тонюній голос (були до війни **морозениці** з такими голосами, згадав Климко) набридливо скиглив. (ГрТКл, 1984, 208). – У СУМ: пристосування для виготовлення морозива.

муж-книголюб, ~а~а, ч., заст. Чоловік, який любить книги і знається на них; бібліофіл, книжник. *Люсі – надсулянської тиші церковної і мужа-книголюба, і борцу з молодим хмелем!* (ГрТБп, Листи, 2011, 164).

навалвибійник, -а, ч., гірн. Шахтар, гірник, який працює у вибої, відбиває та навалює вугілля на конвеєр. *Тоді Микита став потроху випивати, одружився з бідовою гостроязкою козачкою Марусею, що торгувала на базарі козинячою ряжанкою в півлітрових баночках і теж голінна була до чарки, перейшов у навалвибійники (видно, з Марусиного наказу)..* (ГрТБп, 1972, 51). – У СУМ: наваловідбійник; СУМЖ: наваловідбійник, ч., гірн.

напівмужик-напівінтелігент, ~а~а, ч. Чоловік, який займається як фізичною, так і розумовою роботою; освічений, грамотний, культурний селянин. *У кожному селі є така людина чи такі люди: напівмужик-напівінтелігент* (ГрТХм, 2014, 790).

нарбд-завойовник, ~у~а, ч. Народ, який підкорив собі, поневолив інший народ або інші народи. *Зберігаються тільки народи-завойовники, себто тільки бивці. Завойовані народи скніють* (ГрТБп, Записники, 2011, 69).

недбуздок*, -дка, ч., жарт. Підліток, недоросток, малолітній. *Потім обернувся [дід] до мене та: – А ти, недоуздок, чого тут трешся? Спать ліг, – одказую, а сам усміхаюсь, бо бачу, що дід веселий: все на ньому так і грає – і брови, і вуса, і кульша в голоші дриг, дриг – наче пританцьовує* (ГрТХм, 2014, 439). – У СУМ: вуздечка без вудил.

односум, -а, ч. Однодумець; приятель, товариш, колега по роботі, житлу тощо. – *Ану, лишень, угадай, чого я прийшов? – стримуючи підступну посмішку, запитав [Онисько] у спантеличеного зі сну односума* (ГрТХм, 2014, 142). – У СУМД з іл. з Гр; РУС, Нік, Гр, УС (жалібнік).

одчаю́га, -и, ч. і ж., розм. Про дуже хоробру, безрозсудно сміливу людину; відчайдух, відчайдуха; прот.: боягуз. – *Лишенько, як ти вчора розходився!.. Зроду б не подумала, що ти такий одчаюга!* (ГрТХм, 2014, 467). – У СУМ: відчайду́х; СУМЖ: відчайду́х, ч., відчайду́ха, ч. і ж., нар.-розм.; РУС.

паву́чня, -і, збірн., перен., розм. Люди, чиї інтереси обмежені чим-небудь незначним, матеріальним, які постійно конфліктують між собою; павуки. *Ото люди! А тут... Павучня. Усе товчуть одне одного як не за курку, то за межу, то за сонце, що світить не в один лише двір, а ще й у сусідів...* (ГрТХм, 2014, 323). – У СУМ: паву́ччя, збірн. до паву́к, розм.

патефо́нщик, -а, ч., розм., жарт. Той, хто налаштує патефон чи любить його слухати. *Вона [Меланя] прибрала зі столу фотографію, сховала її за пазуху і, не обертаючись, покликала: – Іди їсти, патефонщик...* (ГрТХм, 2014, 455).

пика́нь, -я, ч., груб. Чоловік з великим, круглим обличчям; пикатий, широколиций, повновидий чоловік, хлопець. *Він іде в куток м'ясницької, де навколо повнощоких і товстоплечих рубциків стовпилися дядьки-наймачі, й за хвилину вже веде під руку якогось пиканя у білому фартусі поверх куфайки, щось шепочучи йому на вухо, підморгуючи та лясаючи себе долонею по кишені, під якою гуде протез* (ГрТБп, 1972, 14).

півень-супе́рник, ~я~а, ч., перен. Про задержувату і запальну людину, яка прагне перемогти, перевершити іншого у конкуренції. *У сторожці, що встигла геть вихолонити за короткий осінній день, вони [Сергуня та Олекса] трохи присиджували, відпочиваючи од хвилювання і напружено дивлячись один одному в праве око, – так два півні-суперники обходять кружка один одного, черкаючи землю крилом, перед тим як почати битву* (ГрТХм, 2014, 366).

підсві́стувач, -а, ч. Той, хто свистом супроводжує спів. *Микола Чмутик з третьої групи, прославлений в училищі підсвістувач до пісні про «солов'я-пташечку», що «жалобно поють», заклав у рот чотири брудних, як у Тити, пальці і пронизливо свиснув* (ГрТХм, 2014, 106).

помага́льщик, -а, ч., розм. Той, хто допомагає; помічник, помагач. *Дивився [Степан] й думав: «Помагальщики, секр-ремент!..»* (ГрТХм,

2014, 398). – Слово «секремент» як лайливе уживає герой Степан з оповідання Григора Тютюнника «Кізонька» (збірка «Холодна м'ята», 2014).

ремісничбк, -а́, ч., змени.-пестл. Учень ремісничого училища. 1946 рік. *Я штовхаюся в гурті **ремісничків** перед училищем, ждучи, поки нас «запускають» у їдальню, а на кам'яниці посеред центральної вулиці зупиняється ЗІС і з кузова сплигує на землю Григорій [Григорій Михайлович Тютюнник] (ГрТХм, 2014, 795).* – Спогад про відомого українського письменника, автора роману «Вир» (1960 – 1 кн., 1962 – 2 кн.) Григорія Михайловича Тютюнника (1920 – 1961), брата Григора Тютюнника.

робітнік-вчитель, ~а́~я, ч. Робітник, який навчає своїх підопічних; робітник-наставник. *Не прошу, а наказую, – директор виразно підняв палець, – наказую шанувати його [Федора Демидовича Снопа] золоті руки, його похилий вік і звання **робітника-вчителя** (ГрТХм, 2014, 590).*

роззявко, -а, ч. і ж., розм. Неуважна, забудькувата людина; роззява, гав. *От **роззявко!** Молодицю, ко мод, богів – усе побачив, а істівного й не вздрів...* (ГрТХм, 2014, 126).

рібонька, -и, ж., змени. Пестливе звертання до людини. *Та ось у повітрі, майже над самою землею, знову з'явилася «рама» [літак], а обабіч неї та зверху, збавивши швидкість, хрипко похлопуючи моторами, летіло чотири винищувачі. – Ура! Взяли! Ведуть! – радісно загукали сусідські солдати. Село враз ніби вибухнуло. Кричали в усіх дворах, вимахували шапками, зброєю, факелами: – А-а-а!... Я теж кричав щось, махав шапкою і пританцьовував, а Меланя, стиснувши долонями розрум'янені щоки, ніжно вистогнувала: – Ой мої соколики... Мої **рібоньки**... (ГрТХм, 2014, 462) – У СУМ: 2. Пестливе звертання до дівчини, жінки; уточн. тлумач. Див. **рібочка**.*

рібочка, -и, ж., змени. Пестливе звертання до людини. *Коли я, вже одягнений, з млосними дрижкаками в ногах, подякував Мелані за постій і сказав, що піду собі, вона поцілувала мене в лоб і сплакнула. – Куди ж ти оце подасися, **рібочко** моя хворенька, блідесенька?.. (ГрТХм, 2014, 471); Коли Меланина хата сховалася за іншими, я відчув уже знайомий мені за два роки блукань огидний солодкуватий щем у грудях, а як згадав те ніжне Меланине «**рібочка** моя хворенька, блідесенька», то аж похлинувся, аж писнув од жалю до себе – тоненько, по-мишачому, – і*

злякано озирнувся, чи ніхто хоч не чув... (ГрТХм, 2014, 472). – У СУМ: 2. Пестливе звертання до дівчини, жінки; уточн. тлумач. Див. **рібонька**.

сержа́нт-надстроко́вік, ~а-~а́, ч. Сержант, який служить у війську після відбуття обов'язкового терміну строкової служби. *Тільки **сержант-надстроковик** ні про що Павла не розпитував, а сам, влучивши мовчанку, поривався розповідати..* (ГрТХм, 2014, 268).

сестра́-одина́чка, ~ї-~и, ж. Одна з дочок стосовно інших дітей тих самих батьків, яка не має власної сім'ї; незаміжня сестра. *Тоді домовилися, що покличуть на завтра Дзякунчину **сестру-одиначку**, щоб витопила й приготувала все до столу – треба ж гульби справити заради гостей* (ГрТХм, 2014, 259 – 260).

сестра́-однолі́тка, ~ї-~и, ж. Одна з дочок тих самих батьків, ровесниця іншим сестрам. *У бабусі Марфи – дві **сестри-однолітки**: груша і копанка* (ГрТХм, 2014, 331).

сестра́-офіце́рша, ~ї-~ї, ж., розм. Одна з дочок стосовно інших дітей тих самих батьків, яка є дружиною офіцера. *В нових чоботях казенного крою (**сестра-офіцериша** прислала), синьому галіфе з голубими кантами і сукняній гімнастерці до стоячого коміра з червоним підкомірцем* (ГрТХм, 2014, 317).

слю́сар-збро́яр, ~я-~а́, ч. Робітник, який виготовляє зброю. *Під час війни Федір Демидович був **слюсарем-зброярем** на заводі і робив для фронту кулемети* (ГрТХм, 2014, 590).

слю́сар-інструме́нтальник, ~я-~а, ч. Робітник, який виготовляє інструменти. *Федір Демидович Сніп – **слюсар-інструментальник** найвищого розряду* (ГрТХм, 2014, 590).

слю́сар-лека́льник, ~я-~а, ч. Робітник, який виготовляє лекала. *Крім того, він [Федір Демидович Сніп] ще і **слюсар-лекальник**, тобто вмів робити з металу все: від молотка до найдрібнішого годинникового механізму* (ГрТХм, 2014, 590).

солда́т-граба́р, ~а-~а́, ч. Рядовий військовик сухопутних військ, який в часи війни копає могили для вбитих, померлих від ран; солдат-могильник, солдат-гробокопач. *Чорний пагорбок посеред снігів, де рили братську могилу, швидко вищав, мабуть, ґрунт пішов уже не мерзлий, і **солдати-грабари** стояли в ямі по плечі* (ГрТХм, 2014, 514).

спортсмен-плигун, ~а-~á, ч. Той, хто займається стрибками як спортивними вправами. *І шарахкали з п'яти-, потім з десятиметрової вишки, перекидаючись у повітрі під розлогий регіт суддів і спортсменів-плигунів, аж доки закінчилися змагання* (ГрТХМ, 2014, 298).

спортсмен-п'ятиборець, ~а-~я, ч. Той, хто займається п'ятиборством. *Згадався товариш, рідний, як брат, Семен Беглий із Забайкалля, невисокий дебелий хлопець, гітарист, баяніст, завзятий танцюрист і спортсмен-п'ятиборець* (ГрТХМ, 2014, 298).

старчва́, -й, мн., збірн. Дуже бідні, убогі, неможливі люди; старці, голода. *Якби ж не лазила тут старчва всяка... – пробурчала жінка, але, похопившись, голосно сказала: – Немає у нас чого тобі дати* (ГрТХМ, 2014, 474). – У Нік, Гр: старчо́та.

супр'яжниця, -і, ж. Дружина у подружній парі; супруга, супружниця. *Не став Кирячок бідовіший і тоді, коли одружила його на собі зайшла з Донеччини всевмікувата і всезнайкувата дівчина Нюра, а ще ніби дужче скулився душею і переймав од супр'яжниці кожне її «кив» і кожне «морг», аж до отого деренчливого «р»..* (ГрТХМ, 2014, 306). – У СУМ: супр'яжник, ч.; те саме, що супр'яжич (один із господарів, які об'єдналися в супрягу).

трибу́щик, -а, ч., розм., ірон. Той, хто любить виголошувати промову, виступати за трибуною перед громадськістю; трибун. *«А ти заходися та й зроби краще! – кричить [Устим] з місця. – Або мені скажи, я зроблю. Трибущик!..»* (ГрТХМ, 2014, 350 – 351).

трусій, -я, ч., розм. Той, хто робить обшук, трус. *До нього, спочатку коли-не-коли, а далі все частіше й частіше, почали наїздити різні уповноважені, фінагент Білан, а також дільничний міліціонер Гапошка – трусій самогонки, крадених буряків, кукурудзи, сіна, соломи, вільшичок з дугу та іншого колгоспного майна, яке не видавалося на трудовень* (ГрТХМ, 2014, 140).

турбо́тник, -а, ч. Той, хто добре дбає, піклується про кого-небудь, що-небудь; дбайливець, піклувальник. *Старий сутулуватий Свиридович був турботником, Товкучим Марком, інженером-трудоюгою* (ГрТХМ, 2014, 292); – *Ой Степаночку!.. Ой хазяїне мій, турботнику!..* (ГрТХМ, 2014, 363). – У СУМД: турбо́тливце́ць.

хизу́н, -á, ч., розм. Той, хто хизується, вихваляється; хвалько, хвастун. *Карий, бувши не з хизунів, відмовлявся, сяк і так відкараскувався, бо знав, що не перекосить Свирида, хоч і дебелиший за нього і молодший на цілих десять років* (ГрТБп, 1972, 103).

хлібово́з*, -а, ч., розм. Робітник, який розвозить хліб у магазини. У передку, на високому рундучкові, сидів дядько в чорному халаті – його теж звали **хлібовозом** – і досипав недоспаної ночі, покиваючи головою, а коні йшли самі, бо вони знали дорогу (ГрТКл, 1984, 196). – У СУМД: автомобіль, обладнаний для розвезення хліба, перев. до магазинів.

хлѡпець-механіза́тор, ~я~а, ч. Юнак, молодий чоловік, який є фактивцем із механізації; працює механізатором. *Молоді хлѡпці-механізатори, що стовпилися під «гальоркою» і пихкали цигарками, зареготіли, хтось із-поміж них крикнув весело-заохочувальним баском: – Так його, Парасю, щоб аж дим ішов!* (ГрТХм, 2014, 386).

хлѡпець-одноку́рник, ~я~а, ч. Юнак, який навчається або навчався на одному курсі з ким-небудь. *Я виходжу з-за клубу в новенькому дешевому костюмі (три вагони цегли розвантажив з хлѡпцями-однокурсниками, то й купив) і з чемоданчиком у руці* (ГрТХм, 2014, 388).

хлѡпець-украї́нець, ~я~я, ч. Дитина, підліток, юнак, який є представником корінного населення України. *Я ж бачу, як хлѡпці-українці, навіть обдаровані, почали писати...* (ГрТБп, Листи, 2011, 169).

хлѡпець-шофе́р, ~я~а, ч. Юнак, чоловік, який є водієм автомобіля. *Та ось на танку став голова, молодий ще, стрижений під низеньку і круглу селянську польку, і сказав утомлено: – Значить так, хлѡпці-шофери, давай заходь на винос тіла* (ГрТХм, 2014, 357); *Наші хлѡпці-шофери, ті так: газнув, рвонув і висмикнувся* (ГрТХм, 2014, 365).

хлѡпчі́на-бригаді́р, ~и~а, ч. Юнак, молодий чоловік, який працює бригадиром. *Хлѡпчина-бригадир устав, рум'яний, гарненький у тім рум'янці, мов дівча (Со́ня Ка́сян, засідателька, сяйнула на нього з-під брівчат), і сказав до Яви: – Там, де я служив, дядьку Якове, є таке прислів'я: Хитрий Митрій – умер, а дивиться...* (ГрТХм, 2014, 385).

чудопа́л, -а, ч. Той, хто вчинив неочікуваний вчинок, що викликає подив; витівник, вигадник. *Потім хтось надівав мені калоші, тихенько плакав і шепотів: – Навіщо ти його, Ванько, займав... Навіщо? – Ех, чудопал!..* (ГрТБп, 1972, 89).

школярка-восьмикласниця, ~и-~і, ж. Учениця загальноосвітньої школи, яка навчається у восьмому класі. *Іван згадав дівчину, ще зовсім юну, дитину, либонь, схожу на школярку-восьмикласницю або й ще молодшу* (ГрТХм, 2014, 283).

шоколадник*, -а, ч. Той, хто любить їсти шоколад. *Отримав Ваше [Н. П. Дангулова] лагідне привітання і прекрасні чаї з шоколадом. Спасибі Вам від мене, яко іменинника, а також від моїх **шоколадників** – хлопців і Люди [Л. В. Тютюнник]* (ГрТБп, Листи, 2011, 162). – У СУМ, СУМЖ: той, хто виготовляє шоколад.

ямікало, -а, ч. і ж. Той, хто у мовленні часто вживає займенники «я» та «ми». *У майстри цілишся? Кажі! Отак прямо й кажі всім: хочі! А то: я, ми... Ямикало!* (ГрТХм, 2014, 351).

Словники

- Гр** – Словарь української мови: у 4 т. / [упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко]. / НАН України. Інститут української мови. – К.: Наукова думка, 1996 – 1997.
- Із** – Російсько-український словник / О. Ізюмов. – Х. – К., 1930. – 980 с. – <http://r2u.org.ua/main/dicts>
- Нік** – Українсько-російський словник / А. Ніковський. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. – XII, 864 с. – Репринт з видання 1926 р. (Серія «Словникова спадщина України»).
- РУС** – Російсько-український академічний словник: Тт. I – III / Гол. ред. акад. А. Кримський, акад. С. Єфремов. – К., 1924 – 1933. – <http://r2u.org.ua/main/dicts>
- СУМ** – Словник української мови: у 11-ти т. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980.
- СУМД** – Словник української мови в 11 томах. Додатковий том: у 2-х кн. – Кн. 1. А – Л.; Кн. 2. М – Я. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017.
- СУМЖ** – Словник української мови / Кер. В. В. Німчук та ін. / Відпов. ред. В. В. Жайворонок. – К.: ВЦ «Просвіта», 2016. – 1320 с.
- УС** – Словарь російсько-український / Зібрали і впорядкували М. Уманець і А. Спілка. – Львів, 1993 – 1999. – <http://r2u.org.ua/main/dicts>

Джерела

- ГрТБп, 1972** – Г. М. Тютюнник Батьківські пороги. – К.: Молодь, 1972. – 175 с.
- ГрТБп, Записники, 2011; ГрТБп, Листи, 2011** – Григiр Тютюнник. Бути письменником: щоденники, записники, листи / Передм., упорядкув. О. Неживого. – К.: Ярославiв Вал, 2011. – 440 с.
- ГрТКл, 1984** – Г. М. Тютюнник Климко. – К.: Рад. школа, 1984. – 245 с.
- ГрТХм, 2014** – Г. М. Тютюнник Холодна м'ята: Оповiдання, повiстi, твори для дiтей / Упоряд. i передм. П. П. Засенка. – [Вид. друге]. – К.: Укр. письменник, 2014. – 844 с.